

Prot. No. 828

Patriarchal Encyclical for Christmas

+ B A R T H O L O M E W

**By God's Mercy, Archbishop of Constantinople-New Rome
and Ecumenical Patriarch to All the Plenitude of the Church
Grace, Mercy, and Peace from the Saviour Christ Born in Bethlehem**

Most honorable brother hierarchs,

Beloved children in the Lord,

With the grace of God, we are once again this year celebrating in chant, hymn, and spiritual song the Nativity according to the flesh of the pre-eternal Son and Word of God, namely the manifestation of the mystery of God and humankind. According to St. Nicholas Cabasilas, what occurs in the Divine Liturgy is "the mystagogy of the Lord's incarnation," while its introductory acclamation "Blessed is the Kingdom of the Father, Son, and Holy Spirit" is evidence "that it is through the Lord's incarnation that people first learned that God is three persons."¹ The same saintly Father proclaims that our Lord and Savior Jesus Christ was the first and only to demonstrate the authentic and perfect human being, concerning His ethos, life, and everything else."²

The assumption of human nature in the person of the Son and Word of God, along with the opening of the way of human deification through grace, add unsurpassable value to humankind. Forgetting this truth leads to the diminishment of respect for the human person. The denial of the supreme destiny of human beings does not only liberate them, but also leads to diverse reductions and divisions. Without being conscious of their divine origin and their hope for eternity, humans struggle to remain human and are unable to handle the contradictions of the "human condition."

¹ *On the Divine Liturgy XII*, PG 150.392D.

² *On the Life of Christ VI*, PG 150.680C.

The Christian perception of human existence provides a solution to problems created by violence, war, and injustice in our world. Respect for the human person, peace, and justice are gifts from God; however, establishing the peace that comes from Christ demands the participation and cooperation of human beings. The Christian view on the struggle for peace lies in the words of Christ our Savior, who proclaims peace, addressing His disciples with the greeting “Peace be with you” and encouraging us to love our enemies.³ The revelation in Christ is called the “gospel of peace.”⁴

This means that, for us Christians, the way to peace is through peace and that non-violence, dialogue, love, forgiveness, and reconciliation have priority before other forms of resolving differences. The theology of peace is clearly described in the Ecumenical Patriarchate’s document *For the Life of the World: Toward a Social Ethos of the Orthodox Church* (2020):

“Nothing is more contrary to God’s will for His creatures fashioned in His image and likeness than violence one against another . . . We may justly say that violence is sin *par excellence*. It is the perfect contradiction of our created nature and our supernatural vocation to seek union in love with God and our neighbour. . . Peace is a real revelation of the still deeper reality of creation as God intends it and as God fashioned it in his eternal counsels.”⁵

Peace cannot be taken for granted; it is not self-evident. It is an obligation, an achievement, and an incessant struggle to preserve it. There are no automatic solutions or permanent recipes. In the face of ongoing threats to peace, we need to have vigilance and willingness to resolve problems through dialogue. The great heroes of politics are the champions of peace. As for us, we continue to underline the peacemaking role of religion. This is during a time when religions are criticized for nurturing fanaticism and violence “in the name of God” instead of being forces of peace, solidarity, and reconciliation. However, this indicates an alienation of religious faith and not an integral part of it. Genuine faith in God is the harshest critic of religious fanaticism. Religions are the natural allies of all human beings who strive for peace, justice, and the preservation of creation from human destruction.

³ Cf. Mt. 5:44

⁴ Eph. 6:44

⁵ § 42, 43 and 44.

This year, the world honours the 75th anniversary of the *Universal Declaration of Human Rights* (December 10, 1948), constituting a summary of fundamental humanitarian ideals and values, “the shared standard, to which all peoples and all nations should aim.” Human rights, whose central point of focus includes the protection of human dignity with its individual, social, cultural, economic, and ecological conditions, are only understood in their original dynamics if they are acknowledged as the basis and criterion of global peace, associating it with freedom and justice. In this sense, the future of human rights and peace is also linked to the contribution of religions in the matter of respecting them and making them a reality.

With these thoughts and festive sentiments, in full conviction that the life of the Church in itself comprises resistance against inhumanity, wherever such inhumanity arises, we invite all of you to the good fight of constructing a culture of peace and solidarity, where people will see in the face of their fellow human beings a brother or sister and a friend, rather than a threat and enemy. Moreover, we remind you all, dear brother Hierarchs and children, that Christmas is a time of self-consciousness and thanksgiving, of the revelation of the difference between the God-man and “man-god,” of the realization of the “great miracle” of freedom in Christ and of the healing of the “great wound” of alienation from God. Finally, we kneel respectfully before Mary, the Mother of God, who bears in her arms the incarnate Word, and we convey to you the blessing of the Mother Holy Great Church of Christ, wishing you an auspicious, healthy, fruitful, peaceful, and joyous new year of the Lord’s favour.

Christmas 2023

+ Bartholomew of Constantinople

Your fervent supplicant of all before God

To be read in churches after the Gospel Reading during the Divine Liturgy on the Feast of Christmas.

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ ΑΠΟΔΕΙΞΙΣ
ΕΠΙ ΤΟΙΣ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΟΙΣ

+ Β Α Ρ Θ Ο Λ Ο Μ Α Ι Ο Σ
ΕΛΕΩι ΘΕΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ – ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ
ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ
ΠΑΝΤΙ ΤΩι ΠΛΗΡΩΜΑΤΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΧΑΡΙΝ, ΕΛΕΟΣ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΗΝ
ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΕΝ ΒΗΘΛΕΕΜ ΓΕΝΝΗΘΕΝΤΟΣ ΣΩΤΗΡΟΣ ΧΡΙΣΤΟΥ

* * *

Τιμιώτατοι ἐν Χριστῷ ἀδελφοί Ἱεράρχαι καί πεφιλημένα τέκνα,

Ἄνωθεν εὐδοκία ἐορτάζομεν καί ἐφέτος ἐν ψαλμοῖς καί ὕμνοις καί ᾠδαῖς πνευματικαῖς τήν κατά σάρκα Γέννησιν τοῦ προαιωνίου Υἱοῦ καί Λόγου τοῦ Θεοῦ, τήν φανέρωσιν δηλονότι τοῦ μυστηρίου τοῦ Θεοῦ καί τοῦ ἀνθρώπου. Κατά τόν Ἅγιον Νικόλαον Καβάσιλαν, τά τελούμενα εἰς τήν Θεῖαν Λειτουργίαν εἶναι «τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Κυρίου μυσταγωγία», τό δέ ἐν τοῖς προομιῶις αὐτῆς δοξολογικόν «Εὐλογημένη ἡ Βασιλεία τοῦ Πατρὸς καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος» μαρτυρεῖ «ὅτι διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Κυρίου πρῶτον ἐμάνθανον οἱ ἄνθρωποι ὡς εἶη τρία πρόσωπα ὁ Θεός»¹. Ὁ ἱερός πατήρ διακηρύττει ὅτι ὁ Κύριος καί Σωτήρ ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός «τόν ἀληθινόν ἄνθρωπον καί τέλειον καί τρόπων καί ζωῆς καί τῶν ἄλλων ἕνεκα πάντων πρῶτος καί μόνος ἔδειξεν»².

Ἡ πρόσληψις τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Υἱοῦ καί Λόγου τοῦ Θεοῦ καί ἡ διάνοξις τῆς ὁδοῦ τῆς κατά χάριν θεώσεως εἰς τόν ἄνθρωπον προσδίδουν εἰς αὐτόν ἀνυπέρβλητον ἀξίαν. Ἡ λήθη αὐτῆς τῆς ἀληθείας ὀδηγεῖ εἰς μείωσιν τοῦ σεβασμοῦ πρός τό ἀνθρώπινον πρόσωπον. Ἡ ἄρνησις τοῦ ὑψηλοῦ προορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου ὄχι μόνον δέν τόν ἀπελευθερώνει, ἀλλά ὀδηγεῖ εἰς ποικίλας συρρικνώσεις καί διχασμούς. Ἄνευ συνειδήσεως τῆς θείας προελεύσεώς του καί τῆς ἐλπίδος τῆς αἰωνιότητος, ὁ ἄνθρωπος δυσκολεύεται νά παραμείνη ἀνθρώπινος, ἀδυνατεῖ νά διαχειρισθῆ τὰς ἀντιφάσεις τῆς «ἀνθρωπίνης καταστάσεως».

Ἡ χριστιανική κατανόησις τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως προσφέρει λύσιν τῶν προβλημάτων, τά ὅποια δημιουργοῦν ἡ βία, ὁ πόλεμος καί ἡ ἀδικία εἰς τόν κόσμον μας.

¹ Εἰς τήν Θεῖαν Λειτουργίαν, ΙΒ', ΡΓ 150, 392D.

² Περί τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς, ΣΤ', ΡΓ 150, 680C.

Ο σεβασμός του ανθρώπινου προσώπου, ή ειρήνη και ή δικαιοσύνη είναι δῶρον του Θεού, ή ἐγκαθίδρυσις ὅμως τῆς κομισθείσης ὑπό του Χριστοῦ ειρήνης ἀπαιτεῖ συμμετοχήν καί συνεργίαν τῶν ἀνθρώπων. Ἡ χριστιανική τοποθέτησις εἰς τό θέμα του ἀγῶνος διά τήν ειρήνην συγκροτεῖται διά τῶν λόγων του Σωτήρος Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος εὐαγγελίζεται τήν ειρήνην, χαιρετᾷ μέ τό «Εἰρήνη ὑμῖν» καί παροτρύνει τούς ἀνθρώπους νά ἀγαποῦν τούς ἐχθρούς των³. Ἡ ἐν Χριστῷ ἀποκάλυψις χαρακτηρίζεται ὡς «εὐαγγέλιον τῆς ειρήνης»⁴. Αὐτό σημαίνει ὅτι δι' ἡμᾶς τούς Χριστιανούς, ή ὁδός πρὸς τήν ειρήνην εἶναι ή ειρήνη, ὅτι ή μή βία, ὁ διάλογος, ή ἀγάπη, ή συγχώρησις καί ή καταλλαγή ἔχουν προτεραιότητα ἀπέναντι εἰς ἄλλας μορφάς ἐπιλύσεως διαφορῶν. Μέ σαφήνειαν περιγράφεται η θεολογία τῆς ειρήνης εἰς τό κείμενον του Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου «"Ὑπέρ τῆς του κόσμου ζωῆς". Τό κοινωνικό ἦθος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας» (2020): «Τίποτε δέν ἀντιτίθεται περισσότερο στό θέλημα του Θεοῦ γιά τά πλάσματά Του πού ἔχουν δημιουργηθεῖ κατ' εἰκόνα καί καθ' ὁμοίωσή Του, ἀπό τή βία πού ἀσκεῖται ἐναντίον του πλησίον... Μποροῦμε ὀρθά νά ἰσχυριστοῦμε ὅτι ή βία ἀποτελεῖ τήν κατ' ἐξοχήν ἁμαρτία. Πρόκειται γιά τήν τέλεια ἀντίθεση μεταξύ τῆς κτιστῆς μας φύσης καί τῆς ὑπερφυσικῆς μας κλήσης πρὸς ἀναζήτηση τῆς ἀγαπητικῆς ἔνωσης μέ τόν Θεό καί τόν πλησίον μας... Ἡ ειρήνη ἀποτελεῖ μία πραγματική ἀποκάλυψη τῆς βαθύτερης πραγματικότητος τῆς δημιουργίας σύμφωνα πρὸς τό θέλημα του Θεοῦ, καί τῆς μορφῆς ὅπως τήν σχεδίασε Ἐκεῖνος κατά τίς αἰώνιες βουλές Του»⁵.

Ἡ ειρήνη δέν εἶναι δεδομένη καί αὐτονόητος, ἀλλά χρέος, κατόρθωμα, διαρκῆς μέριμνα καί ἀδιάκοπος ἀγών διά τήν διατήρησίν της. Δέν ὑπάρχουν αὐτοματισμοί καί μόνιμοι συνταγαί. Ἀπέναντι εἰς τὰς ἐκάστοτε ἀπειλάς τῆς ειρήνης ἀπαιτεῖται ἐγρήγορσις, βούλησις διά λύσιν τῶν προβλημάτων διά μέσου του διαλόγου. Οἱ μεγάλοι ἥρωες τῆς πολιτικῆς εἶναι οἱ ἀγωνισταί τῆς ειρήνης. Ἡμεῖς συνεχίζομεν νά τονίζομεν τόν εἰρηνοποιητικόν ρόλον τῶν θρησκευτῶν, εἰς μίαν ἐποχήν κατά τήν ὁποῖαν ἀσκεῖται κριτική εἰς τὰς θρησκείας, ἐπειδή, ἀντί νά ἀναδεικνύωνται δυνάμεις ειρήνης, ἀλληλεγγύης καί καταλλαγῆς, τροφοδοτοῦν τόν φανατισμόν καί τήν βίαν «ἐν ὀνόματι του Θεοῦ: Πρόκειται περί ἀλλοτριώσεως τῆς θρησκευτικῆς πίστεως καί ὄχι περί συμφυοῦς μέ αὐτήν φαινομένου. Ἡ γνησία πίστις εἰς τόν Θεόν εἶναι ὁ αὐστηρότερος κριτής του θρησκευτικοῦ φανατισμοῦ. Αἱ θρησκείαι εἶναι οἱ φυσικοὶ σύμμαχοι ὅλων τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι ἀγωνίζονται διά τήν ειρήνην, τήν δικαιοσύνην καί τήν προστασίαν τῆς κτίσεως ἀπό τήν ἀνθρωπογενῆ καταστροφήν.

Ἡ ἀνθρωπότης τιμᾷ ἐφέτος τήν 75^{ην} ἐπέτειον τῆς Οἰκουμενικῆς Διακηρύξεως τῶν δικαιωμάτων του ἀνθρώπου (10 Δεκεμβρίου 1948), ή ὁποία ἀποτελεῖ σύνοψιν τῶν

³ Βλ. Ματθ, ε', 44.

⁴ Ἐφεσ. στ', 15.

⁵ § 42, 43 καί 44.

θεμελιωδῶν ἀνθρωπιστικῶν ἰδεωδῶν καί ἀξιῶν, «τό κοινόν ἰδανικόν, εἰς τό ὁποῖον πρέπει νά κατατείνουσι ὅλοι οἱ λαοί καί ὅλα τά ἔθνη». Τά δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου, κεντρικόν σημεῖον ἀναφορᾶς τῶν ὁποίων εἶναι ἡ προστασία τῆς ἀνθρωπίνης ἀξιοπρεπείας καί τῶν ἀτομικῶν, κοινωνικῶν, πολιτισμικῶν, οικονομικῶν καί περιβαλλοντικῶν ὅρων της, κατανοοῦνται εἰς τήν ἀρχικήν δυναμικήν των, ἐάν ἀναγνωρισθοῦν ὡς θεμέλιον καί κριτήριον τῆς παγκοσμίου εἰρήνης, τήν ὁποίαν συνδέουν μέ τήν ἐλευθερίαν καί τήν δικαιοσύνην. Ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ, τό μέλλον τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καί τῆς εἰρήνης συνδέεται καί μέ τήν συμβολήν τῶν θρησκευτικῶν εἰς τήν ὑπόθεσιν τοῦ σεβασμοῦ καί τῆς πραγματώσεώς των.

Μέ τοιαύτας σκέψεις καί ἐόρτια αἰσθήματα, ἐν πλήρει βεβαιότητι ὅτι ἡ ζωή τῆς Ἐκκλησίας καθ' ἑαυτήν ἀποτελεῖ ἀντίστασιν εἰς τόν ἀπανθρωπισμόν, ἀπό ὅπου καί ἄν αὐτός προέρχεται, καλοῦντες πάντας ὑμᾶς εἰς τόν καλόν ἀγῶνα τῆς οἰκοδομῆς ἑνός πολιτισμοῦ εἰρήνης καί καταλλαγῆς, εἰς τόν ὁποῖον ὁ ἄνθρωπος θά βλέπη εἰς τό πρόσωπον τοῦ συνανθρώπου του τόν ἀδελφόν καί τόν φίλον καί ὄχι τόν ἐπίβουλον καί τόν ἐχθρόν, καί ὑπενθυμίζοντες εἰς ὑμᾶς πάντας, ἀδελφοί καί τέκνα, ὅτι τά Χριστούγεννα εἶναι καιρός αὐτογνωσίας καί εὐχαριστίας, ἀποκαλύψεως τῆς διαφορᾶς μεταξύ Θεανθρώπου καί «ἀνθρωποθεοῦ», συνειδητοποιήσεως τοῦ «μεγάλου θαύματος» τῆς ἐν Χριστῷ ἐλευθερίας καί τῆς ἰάσεως τοῦ «μεγάλου τραύματος» τῆς ἀλλοτριώσεως ἀπό τόν Θεόν, κλίνομεν εὐλαβῶς τό γόνυ ἐνώπιον τῆς κρατούσης ἐν ταῖς ἀγκάλαις αὐτῆς τόν σαρκωθέντα Λόγον Θεομήτορος Μαριάμ, μεταφέροντες δέ πρός ὑμᾶς τήν εὐλογίαν τῆς Μητρός Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃς Ἐκκλησίας, εὐχόμεθα αἴσιον, ὑγιερόν, εὐκαρπον, εἰρηνικόν καί εὐφρόσυνον τόν ἐπερχόμενον νέον ἐνιαυτόν τῆς χρηστότητος τοῦ Κυρίου.

Χριστούγεννα ,βκγ'

† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως

διάπυρος πρός Θεόν εὐχέτης πάντων ὑμῶν

Ἀναγνωσθήτω ἐπ' ἐκκλησίας κατά τήν Θεῖαν Λειτουργίαν τῆς ἐορτῆς τῶν Χριστουγέννων, μετά τό Ἱερόν Εὐαγγέλιον.